

FŐVÁROSI ÍTÉLŐTÁBLA POLGÁRI KOLLÉGIUMA

Kollégiumi vélemény*

A részteljesítés polgári perben történő elszámolása tárgyában

- 1. A Ptk. 293. § által meghatározott szabályok alkalmazására egy adott pénztartozás részteljesítése esetén nyílhat lehetőség. A törvény e rendelkezése értelmében a részteljesítést elsődlegesen a jogosult rendelkezése szerint kell elszámolni. Ennek hiányában a részteljesítés elsődlegesen költségre, majd kamatra és végül a tőkére számolandó el. Ez a szabály az irányadó abban az esetben is, amikor a jogosult kamat-követelését előterjeszti, de annak elszámolására nem tesz nyilatkozatot.**
- 2. A teljesítés teljes egészében, míg a részteljesítés részben szünteti meg a kötelezett tartozását. Erről a bíróság a jogosultnak az ítélelhozatalakor fennálló anyagi jogi jogosultsága alapján dönt. Ez szükségessé teszi, hogy a részteljesítéseket a bíróság vagy a jogosultnak a tárgyalás berekesztésekor hatályos rendelkezése, vagy ennek hiányában a törvényben felállított sorrend szerint számolja el akként, hogy a kötelezettség részteljesítéssel megszűnt részét a marasztalási összeg nem tartalmazhatja.**
- 3. A jogerős és végrehajtható ítéletnek a marasztalási összeg meghatározása során számítási mód megjelölése és beszámításra való feljogosítás nélkül közvetlenül és pontosan kell tartalmaznia a kötelezett lejárt tartozásának tőkeösszegét, valamint a kamatfizetési kötelezettség kezdő időpontját és mértékét. Ezeket az ítélet rendelkező részének, míg a számításokat az indokolásnak kell tartalmaznia.**
- 4. Önmagában a Ptk. 293. § elszámolási szabályainak a megsértése általában az első fokú ítélet megváltoztatása útján is korrigálható, de az ahhoz szükséges adatok hiánya, vagy a téves elszámolásnak valamely eljárási szabálysértéssel történő kiegészülése elvezethet akár az első fokú ítélet hatályon kívül helyezéséhez is.**

I n d o k o l á s

- 1. A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény 9. § (1) és (2) bekezdései az alaptörvény szintjén rögzítik a gazdaság működésének meghatározó elemeit, a piacgazdaságot, a vállalkozás jogát és a gazdasági verseny szabadságát. Ezek az intézmények a jogi szabályozás során, elsődlegesen a polgári jog, azon belül a szerződésre**

* A Fővárosi Ítéltábla Polgári Kollégiuma 2/2010. (V. 3.) számú határozatával elfogadva.

irányadó szabályok között jelennek meg. Kiemelkedik közülük a Ptk. 200. § (1) bekezdése, mely a szerződési szabadságot a tételes jogban akként jeleníti meg, hogy kimondja: a felek szerződéseik tartalmát szabadon állapíthatják meg, amelynek során, egyező akarattal, akár a jogszabály kötelező alkalmazást nem igénylő előírásaitól is eltérhetnek. Ebből vezethető le a szerződésekre vonatkozó szabályok diszpozitív, hézagpótló jellege, mely szerint – a törvény eltérő rendelkezése hiányában – a felek a jogviszonyuk tartalmát kitevő jogokat és kötelezettségeket maguk állapíthatják meg. Ennek során a törvény rendelkezései csak ott és csak annyiban érvényesülnek, ahol a felek valamely kérdéstről nem rendelkeztek.

Ilyen elvi alapokon hozta létre a jogalkotó a Polgári Törvénykönyv, Kötelmi jogról szóló Negyedik részének az I. címében elhelyezett, a Szerződésekre vonatkozó közös szabályokat, azon belül a Teljesítésre irányadó, XXIV. fejezetben foglalt rendelkezéseket is. Ezek magukban foglalják a fajta és mennyiség szerint meghatározott szolgáltatás részteljesítéséről szóló előírásokat, amelynek főszabályát a Ptk. 290. § (1) bekezdése tartalmazza. Az ott meghatározott sorrend szerint a részteljesítést elsődlegesen a kötelezett rendelkezése szerint, ennek hiányában pedig arra a tartozásra kell elszámolni, amelyre azt a kötelezett felismerhetően szánta. Amennyiben ez nem állapítható meg, a teljesítést a régebben lejárt, azonos lejárat esetén a kötelezetre terhesebb, míg egyenlő mértékben terhes tartozások közül a kevésbé biztosított követelés fedezésére kell fordítani.

E főszabályhoz képest kivételként jelentkezik a Ptk. 293. §-a, mely a fajta és mennyiség szerint meghatározott szolgáltatáson belül elhelyezkedő speciális tárgyra, a pénztartozás részteljesítése esetére speciális elszámolási szabályokat állapít meg. Kimondja, hogy ha a kötelezett kamattal és költséggel is tartozik, és a fizetett összeg az egész tartozás kiegyenlítésére nem elegendő, azt elsősorban a költségre, azután a kamatra és végül a főtartozásra kell elszámolni. Rögzíti továbbá, hogy a kötelezett eltérő rendelkezése hatálytalan. Ez utóbbi a kötelmi jogra jellemző diszpozitivitáshoz képest – a jogosult érdekének fokozott védelmében – egyoldalú kogenciával korlátozza a kötelezettnek a saját teljesítésével összefüggő és a Ptk. 290. § (1) bekezdése alapján fennálló rendelkezési jogát.

A Ptk. 290. § (1) bekezdésének, valamint a Ptk. 293. §-ának a szóhasználatában megfigyelhető, hogy míg az előbbi „több tartozás”-ról, illetőleg „valamennyi tartozás”-ról rendelkezik, addig az utóbbi a részteljesítésnek költség, kamat és tőke közötti felosztásáról szól, amelyek csak egy tartozáson belül értelmezhető fogalmak. Ennek egyszerű nyelvtani értelmezéséből következik, hogy a Ptk. 290. § (1) bekezdés a részteljesítésnek több tartozás közötti, míg a Ptk. 293. § az egy tartozáson belüli felosztását szabályozza.

2. A Ptk. 198. § (1) bekezdése értelmében a szerződésből kötelezettség keletkezik a szolgáltatás teljesítésére és jogosultság annak követelésére. Ebből okszerűen következik az is, hogy fordított esetben – a kikötött szolgáltatás teljesítésével – a jogosultnak a szerződéssel szolgált érdeke és szükséglete kielégítést nyer, a kötelem pedig teljesebbé megy és megszűnik. Részteljesítés esetén – ha a szolgáltatás osztható – e jogi hatások a követelés egy részére nézve állnak be. Ezért ilyen tényállási elemek észlelése esetén ezt a körülményt a bíróság sem hagyhatja figyelmen kívül. A bíróságnak ugyanis ítélete meghozatala során alapvetően abban a kérdésben kell állást foglalnia, hogy a keresetben érvényesített anyagi jogi jogosultság az ítélet meghozatala idején fennáll-e és megilleti-e a felperest. A kötelemnek a részteljesítéssel megszűnt részére ez nem állapítható meg.

3. Az ítélezési gyakorlatban kialakult tételek szerint a bírói ítélet rendelkező részének olyan világosan érthetőnek és minden kétséget kizárónak kell lennie, hogy szövegezése a végrehajtás során ne okozzon nehézséget. Ennek a követelménynek általában akkor felel meg, ha a keresetről szóló döntés határozott, világos, érthető, kétséget kizáró megfogalmazású és ezek eredményeként megfelel a végrehajthatóság követelményének. Ennek jelentőségét növeli, hogy a végrehajtás elrendeléséről intézkedő bíróságnak már nem feladata a teljesítések és azok elszámolása helyességének a vizsgálata. Ezért a bíróságnak a marasztalási összeget akkor is pontosan és számszerűen, de számítási módoktól mentesen meg kell határoznia, ha az ügyben irányadó tényállás szerint részteljesítés történt. Az ítélethozatal után ugyanis a marasztalt fél kötelezettségének terjedelmét illetően nem maradhatnak kétségek, az nem függhet attól, hogy a jogosult a részteljesítést az ítélethozatal után hajlandó-e elszámolni és az elszámolása jogszerű lesz-e.

4. A részteljesítés elszámolására irányadó szabályok megsértését észelve, a másodfokú bíróság attól függően választhat a jogkövetkezmények között, hogy miben áll, hogyan és miként valósul meg a Ptk. 293. § által előírt szabályok megsértése. A legtöbb esetben elegendő, ha a helyes elszámolást elvégzi és ennek eredményétől függően az első fokú ítéletet megváltoztatja. Amennyiben az ehhez szükséges adatok nem állnak rendelkezésre, szükség lehet a felek meghallgatásának kiegészítésére, vagy kiegészítő részbizonyítás foganatosítására. Az anyagi jogi szabályok téves alkalmazása azonban kiegészülhet olyan jogi elemekkel, amelyekkel együtt az első fokú ítélet már a polgári eljárás szabályaiba is ütközhet, és ez elvezethet az első fokú eljárás megismétlésének szükségességéhez. Különösen ez állapítható meg, ha a részteljesítés elszámolásához szükséges tényállási elemek tekintetében hiányzik a bizonyítás szükségességére és a bizonyítási teherre vonatkozó tájékoztatás, vagy az első fokú ítélet rendelkező része sérti a kereseti kérelemhez kötöttség szabályait, illetőleg nélkülözi a világos, érthető, kétséget kizáró, egyértelmű, a végrehajthatóság követelményeinek megfelelő szövegezést, különösen, ha feljogosítja bármelyik felet a korábbi részteljesítésnek a megítélt tartozás összegébe való beszámítására.